

Monumentnummer*: 531810

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 05 december 2014
Kadaster deel/nr 82966/114

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Herwijnen West Betuwe Gelderland

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Herwijnen V 567

Omschrijving**

Cluster 70.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

BOMVRIJE, DUBBEL UITGEVOERDE KAZERNE - gebouw B - met poterne, als zeldzaam, door aarde gedekt bouwwerk met twee naar elkaar toe gerichte gevels. De POTERNE verbindt de gebouwen B en G. Een poterne is een ondergrondse, bomvrije gang binnen een fort of een ander werk, die onderdelen verbindt, gewoonlijk hoofd- en voorwerk(en). Een kazerne is een verblijfsgebouw voor soldaten en hun uitrusting. Het waren de Fransen die eind 18de, begin 19de eeuw het stelsel invoerden soldaten in kazernes te legeren; kazernes zijn vanaf die tijd deel gaan uitmaken van forten, maar hiernaast zijn er ook vele als afzonderlijke bouwwerken binnen of buiten de bebouwde kommen (steden) tot stand gekomen. De binnen de 19de-eeuwse forten en andere werken gesitueerde kazernegebouwen waren gewoonlijk als bomvrije onderkomens geconstrueerd, dat wil zeggen dat ze werden geacht bestand te zijn tegen een van tevoren bepaald aantal inslagen van zwaar kaliber. Als bouwmetaal werd aanvankelijk metersdik metselwerk en later (gewapend) beton toegepast, terwijl als dekking van het dak en de frontzijde(n) bovendien een aanaarding plaatsvond. De niet binnen forten of andere werken gelegen kazernes waren al dan niet speciaal voor die bestemming opgerichte en ingerichte gebouwen met accommodatie voor de (permanente) legering van militairen, vaak ook voorzien van andere militaire faciliteiten, zoals exercitieterreinen. In het geval van de kazerne van het Fort bij de Nieuwe Steeg heeft aanaarding van het zware metselwerk vrijwel rondom plaatsgevonden en zijn alleen de beide hoofdgevels van de tegenover elkaar gebouwde vleugels en een verbindingsstuk

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

tussen beide vleugels zichtbaar. De kazerne bevindt zich vrijwel centraal binnen het fort; de beide parallelle gevels strekken zich uit van noordwest naar zuidoost. De eerste steen is gelegd in 1876. Ter wille van de publieksfunctie van het fort is de ruimte tussen beide vleugels overkapt met een doorzichtige, flauw hellende zadeldakconstructie en gesloten met een eveneens doorzichtige wand. In het interieur zijn moderne aanpassingen en voorzieningen gemaakt.

Omschrijving

De BOMVRIJE, DUBBEL UITGEVOERDE KAZERNE, gebouw B, van het FORT BIJ DE NIEUWE STEEG, bestaat uit twee tegenover elkaar liggende vleugels die in het zuidoosten met elkaar zijn verbonden. De bijzondere situering van beide bouwdelen hield verband met de meezijdige vijandelijke hoofdschuitsrichtingen. Tussen de beide vleugels ligt een klinkerstoep. De kazerne is rondom en bovenop gedekt door een dikke aanaarding, die alleen de gevels van de tegenover elkaar liggende in het zicht laat. De beide tegenover elkaar gelegen, in zwaar metselwerk uitgevoerde gevels zijn twee bouwlagen hoog en bevatten een vijftal toegangen met opgeklampte deuren met getoogd bovenlicht, geflankeerd door kleine getoogde vensters, en daarboven getoogde vensters en dito kleinere. De stalen luiken dateren uit de periode 1910-1940. De zuidwestelijke, langste gevel eindigt in een hellende vleugelmuur, waarachter onder meer authentieke sanitaire voorzieningen. Het tegenoverliggende, noordoostelijke bouwdeel eindigt in een haakse blinde gevel. Het kazernegebouw bevatte van oudsher onder meer logiesruimten, ziekenvertrekken, een apotheek en een keuken. In het qua indeling van ruimtes nog grotendeels gave interieur bevinden zich thans onder meer nog de trappenhuisen en privaten. Ook onderdelen als deuren, opvangbakken voor water, ventilatiekanalen, enz. zijn nog aanwezig. De ingang van de POTERNE bevindt zich in de verbinding tussen de beide delen van gebouw B. Een getoogde toegang met dubbele deur geeft toegang tot een gang met aan weerszijden magazijnen voor projectielen en buskruit. De poterne geeft via dubbele deuren tussen vleugelmuren een verbinding naar gebouw G, aan de zuidoostzijde van het fort.

Waardering

BOMVRIJE, DUBBEL UITGEVOERDE KAZERNE, gebouw B, met POTERNE van het Fort bij de Nieuwe Steeg is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is aangelegd en daarna door anderen gedurende circa 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier een bouwwerk uit de periode 1875-1885, namelijk een bomvrij gebouw met poterne van rond 1878.

* Ensemblewaarde en situationele waarden vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het bouwwerk is representatief (karakteristiek) omdat het nog steeds de fysieke kenmerken vertoont die destijds tot de bouw aanleiding waren en het is zeldzaam of zelfs uniek voor wat betreft uitvoering met twee frontaal tegenover elkaar gebouwde, ongeveer gelijkwaardige gevels.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

* Het bouwwerk is gaaf bewaard omdat qua structuur en fysiek voorkomen meerdere hoofdzaken van de toestand in de jaren '80 van de 19de eeuw zijn bewaard.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bijgebouwen

Functie